

RomaIntegration

ODGOVORNO BUDŽETIRANJE PREMA ROMIMA

TIVAT, 9-10. MAJ 2019.

Budžetski ciklus - Pregled pravnog okvira i postojećih procedura

Razumijevanje konteksta budžetiranja

- Zakonodavni okvir
- Procedure budžetiranja
- Kako se utvrđuju prioriteti?
- Kako i gdje se daje prioritet odgovarajućoj budžetskoj potrošnji?
- Koja klasifikacija se koristi?
- Kakva je povezanost sa Ekonomskim programom reformi i njegovim prioritetima

Razumijevanje konteksta budžetiranja

- Kakav je budžetski format i cirkular budžeta? Da li daje sve neophodne informacije? Da li su moguće izmjene?
- Što se dešava kad nema dovoljno novca za sve mjere? Kako se to rješava i ko donosi konačnu odluku?
- Ko može da izmijeni utvrđene prioritete u javnoj potrošnji? Kako se taj process ponovnog utvrđivanja definiše/sprovodi? Koje su procedure za rebalans budžeta?
- Kako i kada se budžetiranje odgovorno prema Romima može promovisati u okviru budžetskih procedura po sektorskim politikama?

Pravni okvir u Crnoj Gori

- Zakon o budžetu i fiskalnoj odgovornosti
- Zakon o završnom racunu budzeta
- Program rada Vlade
- Izvještaj DRI
- Fiskalna strategija

Na osnovu Fiskalne strategije, na godišnjem nivou, pripremaju se smjernice fiskalne politike za period od tri godine i godišnji budžeti.

Procedura izrade budžeta

- Januar: MF izdaje smjernice za pripremu kapitalnog budžeta
- 15. mart: budžetske jedinice šalju MF prijedloge za kapitalne projekte
- Maj: MF izdaje smjernice za pripremu budžeta
- Kraj jula: dostavljanje prijedloga budžeta
- Oktobar: nacrt budžeta se dostavlja Vladi
- Novembar: nacrt budžeta se dostavlja Skupštini
- Kraj decembra: usvajanje budžeta
- Dostavljanje završnog računa budžeta za prošlu godinu: početak juna
- Dostavljanje završnog računa budžeta za prošlu godinu: kraj septembra
- DRI nalaz o završnom računu: sredina oktobra

5 koraka u procesu budžetiranja odgovorno prema Romima

5 koraka

1. Kategorizacija budžetskih programa
2. Analiza uskladenosti sadržaja i politike
3. Analiza budžeta
4. Ocjena izvršenja budžeta
5. Sažetak budžeta odgovornog prema Romima

Zašto 5 koraka?

- Nakon pregleda 5 koraka, moguće je formirati prijedloge u vezi sa izradom nacрта, izvršenjem i revizijom budžeta
- Formiranje radna grupa koja bi testirala odgovorno budžetiranje prema Romima u ranoj fazi
- Integracija Roma treba da postane opšta tema uvrštena u svaki korak i svaku dimenziju budžetskog procesa
- Budžetiranje odgovorno prema Romima treba da postane sastavni dio standardnog budžetskog ciklusa

Koristi od primjene budžetiranja odgovornog prema Romima

- Veća budžetska transparentnost povezana sa političkim odlukama koje imaju implikacije na budžet.
- Veća preciznost i održivost javnih sredstava,
- Upućuje na bilo kakve diskriminatorne implikacije odluka o finansiranju što dovodi do pravednijih odluka o prestrukturiranju raspodjele sredstava.

Krajnji rezultat - sažetak budžeta odgovornog prema Romima

- Predstavljanje rezultate integracije Roma i uključili uporednu analizu ciljeva, rezultata i potrošnje za integraciju Roma
- Najvažniji dio sažetka ili izvještaja treba da budu konkretne preporuke za budžet.
- sažetak služi kao izvještaj o napretku uvođenja budžetiranja odgovornog prema Romima i odražava prepreke ili slabosti u pogledu budžetiranja i obuhvata sugestije za konkretna poboljšanja budžeta

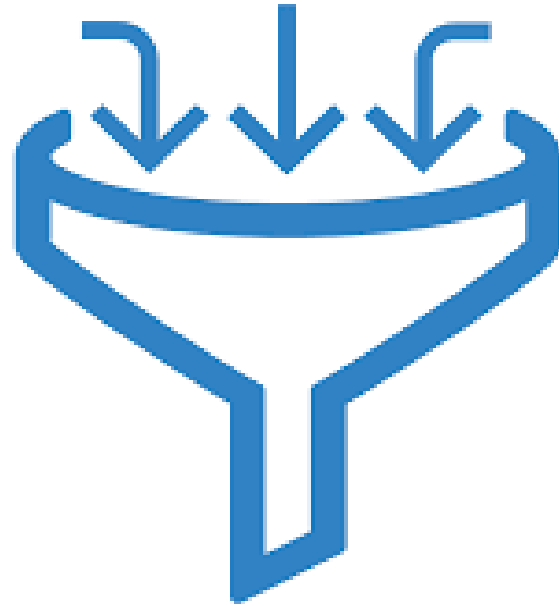
Prvi korak - Kategorizacija budžetskih programa

Korak broj 1 - Kategorizacija budžetskih programa

- Neophodno je poznavanje strategija i akcionih planova
- Cilj prvog koraka je da se kategorišu budžetski programi, potprogrami i programske aktivnosti/projekti u skladu sa njihovim značajem za integraciju Roma

Tri kategorije budžeta

	Opis
1	Program je direktno povezan sa integracijom Roma. Takvi programi služe primjeni politike integracije Roma i obično su eksplicitno i naslovljeni kao takvi.
2	Program indirektno povezan sa integracijom Roma. Takvi programi ne sprovode eksplicitno politiku integracije Roma, ali mogu imati očigledan ili potencijalan značaj za politiku integracije Roma.
0	Kategorija 0. Program nije povezan sa integracijom Roma. Po naslovu budžetskog programa, nije očigledan njegov mogući značaj za integraciju Roma.

Kategorizacija treba da počne od nižih nivoa izrade programa (od najnižih nivoa na koje se razlaže budžetski program) naviše ka nivou budžetskog programa

	Program/ potprogram	Aktivnost/projekat	Budžet
24	MINISTARSTVO PROSVJETE		143.150.613
24	MINISTARSTVO PROSVJETE – OPŠTE		2.568.439
201	Nauka i tehnološki razvoj		1.857.572
		Podrška realizaciji opštih interesa u inovacijama	100.002
		Administracija i uprava	103.048
		Podrška IPA za članstvo u programima	1.654.522
2001	Upravljanje, praćenje i razvoj svih nivoa obrazovanja		710.867
		Izrada zakonodavstva za sve nivoe obrazovanja	259.379
		Nadzor nad radom u svim obrazovnim objektima	58.122
		Administracija i uprava	218.967
		Unaprjeđenje kvaliteta obrazovanja	53.420
		Jačanje dostupnosti obrazovanja, sprječavanje napuštanja školovanja i diskriminacije	25.007
		Izrada okvira kvalifikacija	3.000
		Podrška projektima od interesa u obrazovanju	10.000
		IPA 2014 – Sektorska podrška zapošljavanju mladih i aktivnoj inkluziji	57.843
		IPA 2013 – Podrška eurointegracijama i izradi projekata za period 2014– 2020.	25.129
24.1	OSNOVNO OBRAZOVANJE		72.090.351
2002	Predškolsko obrazovanje		2.200.000
		Podrška realizaciji četvorosatnog predškolskog programa	2.200.000
2003	Osnovna škola		69.890.351
		Realizacija osnovnog obrazovanja	67.087.013
		Učenička takmičenja (osnovna)	7.500
		Modernizacija infrastrukture osnovnih škola	2.162.944
		Nabavka nastavnog materijala za učenike, novoupisane i objekte	632.894

OPEN SOCIETY
FOUNDATIONS

	Program/ potprogram	Aktivnost/projekat	Budžet
24.2	SREDNJE OBRAZOVANJE		33.437.603
2004	Srednje obrazovanje		33.437.603
		Realizacija srednjoškolske nastave	31.658.348
		Rad sa talentovanim učenicima	15.000
		Modernizacija infrastrukture srednjih škola	1.240.130
		Stipendije za romske srednjoškolce	514.125
		Reforma srednjeg obrazovanja	10.000
24.3	UČENIČKI STANDARD (preduniverzitetski)		3.896.976
2007	Podrška učenicima u školovanju		3.896.976
		Sistem ustanova učeničkog standarda	3.169.854
		Individualna podrška učenicima	727.122
24.4	TERCIJARNO OBRAZOVANJE		23.881.420
2005	Univerzitetsko obrazovanje		23.881.420
		Podrška radu univerziteta u gradu X	17.575.735
		Podrška radu univerziteta u gradu Y	5.40.485
		Podrška otvorenosti univerzitetskog obrazovanja	214.000
		Podrška realizaciji postdiplomskih studija	200.000
		Razvoj tercijarnog obrazovanja	51.200
24.5	STUDENTSKI STANDARD (univerzitet)		7.031.464
2007	Podrška studentima u školovanju		7.031.464
		Sistem ustanova studentskog standarda	5.173.664
		Individualna podrška studentima	1.857.800
24.6	ZAVOD ZA RAZVOJ OBRAZOVANJA		142.068
2001	Upravljanje, praćenje i razvoj svih nivoa obrazovanja		142.068
		Pregled udžbenika radi ukidanja predrasuda prema Romima, licima sa invaliditetom i drugima	127.008
		Stručno obrazovanje i obrazovanje odraslih	4.870
		Stručno usavršavanje nastavnog osoblja	10.190
24.7	ZAVOD ZA OCJENU KVALITETA OBRAZOVANJA		102.292
2001	Upravljanje, praćenje i razvoj svih nivoa obrazovanja		102.292
		Osiguranje kvaliteta obrazovnog sistema	93.034
		Stručna podrška obrazovnim ustanovama u ocjenjivanju i samoocjenjivanju	9.258

ided by

OPEN SOCIETY
FOUNDATIONS

Primjer iz crnogorskog budžeta

3261		Program: Ostvarivanje ljudskih prava	261.486,80
	4	Izdaci	261.486,80
	41	Tekući izdaci	61.486,80
	413	Rashodi za materijal	2.707,50
0860	4131	Administrativni materijal	2.707,50
	414	Rashodi za usluge	58.779,30
0860	4141	Službena putovanja	4.282,60
0860	4142	Reprezentacija	603,30

154

Funkcionalna Klasifikacija	Ekonomska Klasifikacija	Opis	Iznos
0860	4146	Advokatske, notarske i pravne usluge	600,00
0860	4147	Konsultantske usluge, projekti i studije	31.443,40
0860	4149	Ostale usluge	21.850,00
	43	Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru	200.000,00
	431	Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru	200.000,00
0860	4315	Transferi političkim partijama, strankama i udruženjima	200.000,00

Primjer iz crnogorskog budžeta

3281		Program: Ostvarivanje rodne ravnopravnosti	31.603,25
	4	Izdaci	31.603,25
	41	Tekući izdaci	31.603,25
	413	Rashodi za materijal	2.139,60
0860	4131	Administrativni materijal	1.299,60
0860	4133	Materijal za posebne namjene	840,00
	414	Rashodi za usluge	28.463,65
0860	4141	Službena putovanja	3.364,90
0860	4143	Komunikacione usluge	1.296,00
0860	4147	Konsultantske usluge, projekti i studije	9.827,75
0860	4149	Ostale usluge	13.975,00
	419	Ostali izdaci	1.000,00
0860	4195	Kontribucije za članstvo u domaćim i međunarodnim organizacijama	1.000,00

Primjer iz crnogorskog budžeta

3291		Program: Unapređenje položaja RAE populacije	156.974,92
	4	Izdaci	156.974,92
	41	Tekući izdaci	156.974,92
	413	Rashodi za materijal	191,33
0860	4131	Administrativni materijal	191,33
	414	Rashodi za usluge	136.783,59
0860	4141	Službena putovanja	3.614,19
0860	4147	Konsultantske usluge, projekti i studije	122.361,90
0860	4149	Ostale usluge	10.807,50
	419	Ostali izdaci	20.000,00
0860	4195	Kontribucije za članstvo u domaćim i međunarodnim organizacijama	20.000,00

Primjer iz crnogorskog budžeta (Centar za stručno osposobljavanje)

	43	Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru	96.000,00
	431	Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru	96.000,00
0922	4312	Transferi obrazovanju	95.000,00
0922	4318	Ostali transferi pojedincima	1.000,00

40701		Ministarstvo prosvjete	146.519.417,08
1081		Program: Predškolsko vaspitanje i obrazovanje	17.778.859,42
	4	Izdaci	17.778.859,42
	41	Tekući izdaci	17.723.859,42
	411	Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	16.609.820,52
0911	4111	Neto zarade	9.845.424,00
0911	4112	Porez na zarade	1.332.022,92
0911	4113	Doprinosi na teret zaposlenog	3.525.749,04
0911	4114	Doprinosi na teret poslodavca	1.723.684,56
0911	4115	Opštinski prirez	182.940,00
	412	Ostala lična primanja	70.000,00
0911	4125	Otpremnine	40.000,00
0911	4127	Ostale naknade	30.000,00
	413	Rashodi za materijal	616.038,90
0911	4131	Administrativni materijal	76.000,00
0911	4133	Materijal za posebne namjene	110.000,00
0911	4134	Rashodi za energiju	300.000,00
0911	4135	Rashodi za gorivo	130.038,90
	414	Rashodi za usluge	107.000,00
0911	4146	Advokatske, notarske i pravne usluge	12.000,00
0911	4148	Usluge stručnog usavršavanja	35.000,00
0911	4149	Ostale usluge	60.000,00
	415	Rashodi za tekuće održavanje	90.000,00
0911	4152	Tekuće održavanje građevinskih objekata	90.000,00
	419	Ostali izdaci	231.000,00
0911	4194	Osiguranje	31.000,00
0911	4196	Komunalne naknade	200.000,00

RomaIntegration

ODGOVORNO BUDŽETIRANJE PREMA ROMIMA

TIVAT, 9-10. MAJ 2019.

5 koraka u procesu budžetiranja odgovorno prema Romima

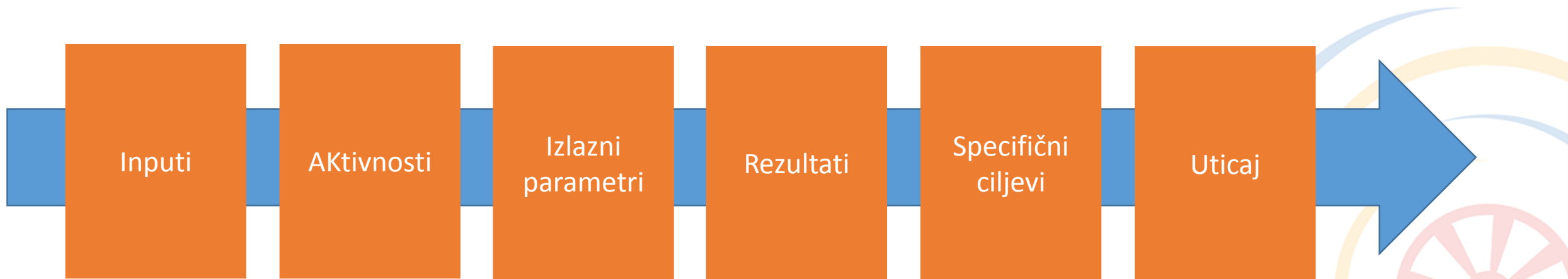

5 koraka doprinose dugoročno održivom procesu budžetiranja

1. Kategorizacija budžetskih programa
2. Analiza uskladenosti sadržaja i politike
3. Analiza budžeta
4. Ocjena izvršenja budžeta
5. Sažetak budžeta odgovornog prema Romima

Korak broj 2 - Analiza usklađenosti sadržaja politike

1. Drugi korak budžetiranja odgovornog prema Romima analizira budžetske programe i politiku integracije Roma, upoređujući njihove ciljeve, indikatore i aktivnosti.
2. Lanac vrijednosti – kako se ulazni parametri pretvaraju u promjene

Ulazni parametri	Uložena sredstva, koja mogu biti finansijska, ljudska, materijalna ili bilo koji druga vrsta resursa.
Aktivnosti	Aktivnosti dovode do izlaznih parametara koji predstavljaju sve konkretno opipljive rezultate dobijene kao posljedica aktivnosti.
Izlazni parametri	Mogu biti u vidu proizvedenih dobara, pruženih usluga, usvojenih dokumenata ili slično.
Rezultati	Rezultati, specifični ciljevi i uticaj su stvarne promjene do kojih dolazi.
Specifični ciljevi	Specifični ciljevi odnose se na promjene do kojih su aktivnosti direktno dovela , ali oni mogu biti pod uticajem i drugih faktora nezavisnih od intervencije
Uticaj	Uticaj je šira, posredna promjena.

Indikatori

- Indikatori su mjere kojima se mjeri uspjeh nekog ostvarenja
- Moraju biti „objektivno provjerljivi,
- Određene matrice logičkog okvira traže izvore (sredstva) verifikacije, a to su zapravo Institucije koje obavljaju mjerenja prema indikatorima i izrađuju (objavljaju) svoje vrijednosti tokom vremena.
- Vrijednosti indikatora se vremenom mijenjaju zbog sprovođenja aktivnosti
- Na početku, vrijednost indikatora naziva se „osnovicom“ ili „polaznom vrijednošću“.
- Vrijednosti indikatora mjere periodično (prije nego li konstantno).
- Željena vrijednost indikatora čije se dostizanje očekuje naziva se „ciljna vrijednost“.

Poređenje budžetskih programa i politika

- do koje su mjere budžetski program i politika integracije Roma sinhronizovani u smislu njihovih ciljeva u okviru lanca rezultata, indikatora i vrijednosti (polazne, trenutne i željene vrijednosti), kao i aktivnosti.
- neophodno je pregledati relevantna dokumenta politike koja odgovaraju analiziranom budžetskom programu
- Poređenje između hijerarhije ciljeva analiziranog budžetskog programa i politike integracije Roma treba izvoditi u odnosu na njihov sadržaj.
- ključni koncepti i ideje predstavljene ciljevima (izraženi kroz ključne korištene riječi i izraze) treba da se odrede i porede kako bi se ustanovile sličnosti.
- Ovaj zadatak treba da dovede do preporuka u vezi sa sinhronizacijom ciljeva budžetskog programa sa ciljevima politike integracije Roma.

Praktičan primjer

Budžetski program

- Realizacija osnovnog obrazovanja

Politika integracije Roma

- Nacionalna strategija za integraciju Roma - Akcioni plan za obrazovanje - poglavlje o osnovnom obrazovanju

Praktičan primjer - strateški cilj

Budžetski program

- Poboljšanje kvaliteta procesa i ishoda obrazovanja do najvišeg ostvarivog nivoa: proističe iz naučnog znanja u obrazovanju i priznatih obrazovnih praksi.
- Povećanje obuhvaćenosti cijelog stanovništva na svim nivoima obrazovanja, od predškolskog do cjeloživotnog.
- Postizanje i očuvanje značaja obrazovanja, posebno vidova obrazovanja koji se u potpunosti ili djelimično finansiraju iz javnih sredstava, usklađivanjem strukture obrazovnog sistema sa neposrednim i razvojnim potrebama pojedinaca, ekonomskih, socijalnih, kulturnih, istraživačkih, obrazovnih, javnih, upravnih i drugih sistema.
- Jačanje efikasnosti korišćenja resursa za obrazovanje: završetak školovanja na vrijeme, uz minimalno produženje i smanjenu stopu napuštanja.

Politika integracije Roma

- Obezbjeđivanje pune inkluzije djece i mladih iz romske zajednice u kvalitetno predškolsko, osnovno i srednje
- obrazovanje, veće obuhvaćenosti Roma u studentskoj populaciji i pružanje podrške obrazovanju mladih i odraslih koji nijesu pohađali školu ili su je rano napustili, zajedno sa uvođenjem djelotvornih i efikasnih mehanizama za borbu protiv diskriminacije i stvaranje uslova u kojima Romi mogu da ostvaruju sva manjinska prava u okviru obrazovnog sistema.

Analiza

Ciljevi su povezani na sljedeći način:

1. Kvalitetno obrazovanje obezbijeđeno je za sve/ uključujući Rome.
2. Veća obuhvaćenost svih/uključujući Rome u obrazovanje na svim nivoima.
3. Obrazovanje je značajno za Rome u pogledu ostvarivanja manjinski prava u obrazovanju.
4. Efikasnost u obrazovanju je poboljšana, što znači maksimalno obrazovanje uz korišćenje minimuma sredstava (uz smanjenu stopu napuštanja i povećanu prisutnost na nastavi).

Analiza

Dva cilja se razlikuju po sljedećim aspektima:

1. Poboljšanje ishoda obrazovanja predviđeno je u generalnoj, ali ne i u politici integracije Roma.
2. Poseban akcenat u politici integracije Roma stavlja se na reintegraciju lica koja nijesu pohađala školu ili su se rano ispisala. Ovo nije slučaj sa generalnom politikom.
3. Politika integracije Roma predviđa borbu protiv diskriminacije, ali je generalna politika eksplicitno ne pominje (iako bi značaj obrazovanja mogao da uvrsti odredbe koje se odnose.

Praktičan primjer - Indikatori

Budžetski program

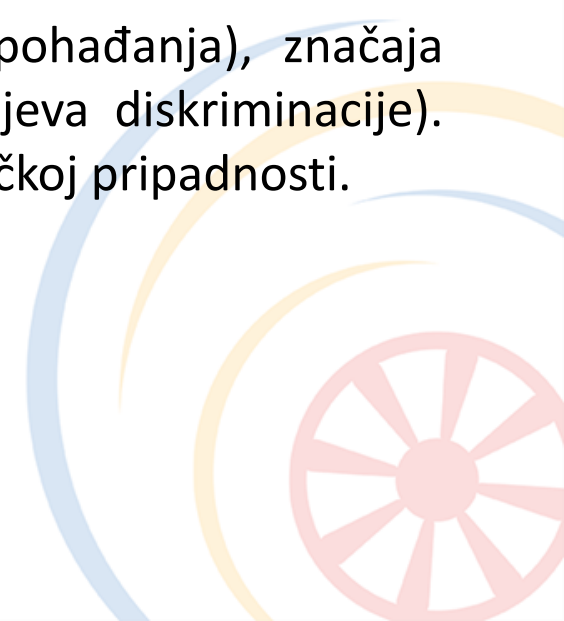
- Nema indikatora predviđenih da mjere uticaj (strateški cilj/ opšti cilj).

Politika integracije Roma

- Nema indikatora predviđenih da mjere uticaj (strateški cilj/ opšti cilj).

Treba da se definišu indikatori I to za: kvaliteta, obuhvata (npr. stope upisa i pohađanja), značaja (relevantnosti), efikasnosti (npr. stopa napuštanja), diskriminacije (npr. Pojava slučajeva diskriminacije). Treba preporučiti I mogućnost da indikatori prikažu vrijednosti rasčlanjene po polu i etničkoj pripadnosti.

Nakon formulisanja indikatora, treba ustanoviti i polazne, trenutne i ciljne vrijednosti.

	Budžetski program	Politika integracije Roma	Analiza u drugom koraku
Naziv	Realizacija osnovnog obrazovanja	Nacionalna strategija za integraciju Roma – Akcioni plan za obrazovanje – poglavlje o osnovnom obrazovanju	n/a
Strat eški cilj	<p>1) Poboljšanje kvaliteta procesa i ishoda obrazovanja do najvišeg ostvarivog nivoa: proističe iz naučnog znanja u obrazovanju i priznatih obrazovnih praksi.</p> <p>2) Povećanje obuhvaćenosti cijelog stanovništva na svim nivoima obrazovanja, od predškolskog do cjeloživotnog.</p> <p>3) Postizanje i očuvanje značaja obrazovanja, posebno vidova obrazovanja koji se u potpunosti ili djelimično finansiraju iz javnih sredstava, usklađivanjem structure obrazovnog sistema sa neposrednim i razvojnim potrebama pojedinaca, ekonomskih, socijalnih, kulturnih, istraživačkih, obrazovnih, javnih, upravnih i drugih sistema.</p> <p>4) Jačanje efikasnosti korišćenja resursa za obrazovanje: završetak školovanja na vrijeme, uz minimalno produženje i smanjenu stopu napuštanja.</p>	Obezbeđivanje pune inkluzije djece i mladih iz romske zajednice u kvalitetno predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, veće obuhvaćenosti Roma u studentskoj populaciji i pružanje podrške obrazovanju mladih i odraslih koji nijesu pohađali školu ili su je rano napustili, zajedno sa uvođenjem djelotvornih i efikasnih mehanizama za borbu protiv diskriminacije i stvaranje uslova u kojima Romi mogu da ostvaruju sva manjinska prava u okviru obrazovnog sistema.	<p>Identifikacijom ključnih riječi kod dva cilja, može se zaključiti da su ciljevi povezani na sljedeći način:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kvalitetno obrazovanje obezbijeđeno je za sve/ uključujući Rome. 2. Veća obuhvaćenost svih/uključujući Rome u obrazovanje na svim nivoima. 3. Obrazovanje je značajno za Rome u pogledu ostvarivanja manjinski prava u obrazovanju. 4. Efikasnost u obrazovanju je poboljšana, što znači maksimalno obrazovanje uz korišćenje minimuma sredstava (uz smanjenu stopu napuštanja i povećanu prisutnost na nastavi). <p>Dva cilja se razlikuju po sljedećim aspektima:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Poboljšanje ishoda obrazovanja predviđeno je u generalnoj, ali ne i u politici integracije Roma. 2. Poseban akcenat u politici integracije Roma stavlja se na reintegraciju lica koja nijesu pohađala školu ili su se rano ispisala. Ovo nije slučaj sa generalnom politikom. 3. Politika integracije Roma predviđa borbu protiv diskriminacije, ali je generalna politika eksplicitno ne pominje (iako bi značaj obrazovanja mogao da uvrsti odredbe koje se odnose.
Indikatori	Nema indikatora predviđenih da mjere uticaj (strateški cilj/ opšti cilj).	Nema indikatora predviđenih da mjere uticaj (strateški cilj/ opšti cilj).	<p>Treba da se definišu indikatori i to za: kvaliteta, obuhvata (npr. stope upisa i pohađanja), značaja (relevantnosti), efikasnosti (npr. stopa napuštanja), diskriminacije (npr. Pojava slučajeva diskriminacije). Treba preporučiti i mogućnost da indikatori prikazu vrijednosti rasčlanjene po polu i etničkoj pripadnosti.</p> <p>Nakon formulisanja indikatora, treba ustanoviti i polazne, trenutne i ciljne vrijednosti</p>

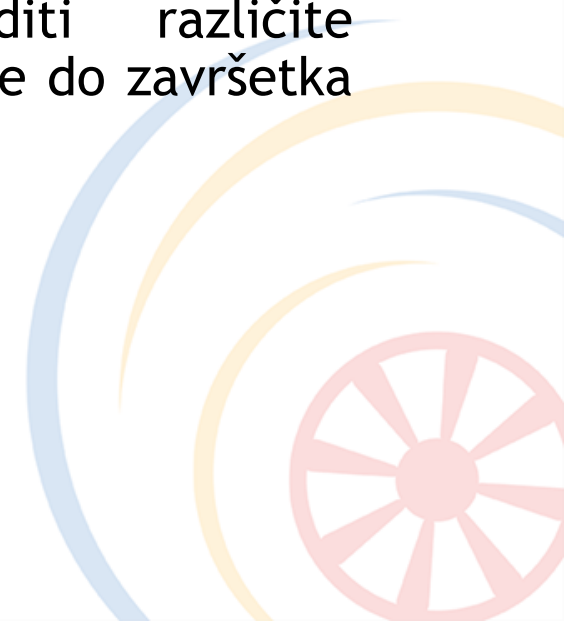
Praktičan primjer - specifični cilj

Budžetski program

- Do . godine, sva djeca školskog uzrasta, kako to propisuje zakon (minimum 98% svake generacije), bez obzira na socio-ekonomske, nacionalne, jezičke, etničke, vjerske i ostale karakteristike, uključena su u kvalitetno osnovno obrazovanje, uz napuštanje ispod 5 procenata (npr. 93% svake generacije završi osnovnu školu), na nacionalnom nivou, uključujući i djecu iz osjetljivih grupa (seoska, romska, siromašna, sa invaliditetom i druga).

Politika integracije Roma

- Obezbijediti kvalitetno osnovno i srednje obrazovanje za romsku djecu i mlade, djelotvorno spriječiti napuštanje školovanja i obezbijediti različite dodatne vidove podrške sve do završetka srednjeg Obrazovanja.

Analiza

1. Specifični ciljevi dviju politika generalno su usklađeni.
2. Oba se odnose na kvalitet obrazovanja, sprječavanje napuštanja i završetak školovanja.
3. cilj generalne politike ne odnosi se eksplicitno na dodatnu podršku za Rome ili osjetljive grupe. Uz to, politika integracije Roma ne odnosi se eksplicitno na željene nivoe upisa i završetka.
4. Oni su obuhvaćeni generalnom politikom izapravo su njene ciljne vrijednosti odnose i na Rome.
5. Iste ciljne treba primijeniti i na romsku djecu.

Praktičan primjer - indikatori

Budžetski program

- Nema eksplicitno formuliranih indikatora za specifične ciljeve.

Politika integracije Roma

- Neto stopa upisa
- Neto stopa pohađanja
- Stopa završetka
- Indeks rodnoeg pariteta

Budžetski program ne sadrži eksplicitno formulisane indikatore. Politika integracije Roma eksplicitno predviđa indikatore.

	Budžetski program	Politika integracije Roma	Analiza u drugom koraku
Specifični cilj	Do . godine, sva djeca školskog uzrasta, kako to propisuje zakon (minimum 98% svake generacije), bez obzira na socio-ekonomske, nacionalne, jezičke, etničke, vjerske i ostale karakteristike, uključena su u kvalitetno osnovno obrazovanje, uz napuštanje ispod 5 procenata (npr. 93% svake generacije završi osnovnu školu), na nacionalnom nivou, uključujući i djecu iz osjetljivih grupa (seoska, romska, siromašna, sa invaliditetom i druga).	Obezbijediti kvalitetno osnovno i srednje obrazovanje za romsku djecu i mlade, djelotvorno spriječiti napuštanje školovanja i obezbijediti različite dodatne vidove podrške sve do završetka srednjeg Obrazovanja.	Specifični ciljevi dviju politika generalno su usklađeni. Oba se odnose na kvalitet obrazovanja, sprječavanje napuštanja i završetak školovanja. Međutim, cilj generalne politike ne odnosi se eksplicitno na dodatnu podršku za Rome ili osjetljive grupe. Uz to, politika integracije Roma ne odnosi se eksplicitno na željene nivoe upisa i završetka. Oni su obuhvaćeni generalnom politikom izopravo su njene ciljne vrijednosti odnose i na Rome. Iste ciljne treba primijeniti i na romsku djecu.
Indikator	Nema eksplicitno formulisanih indikatora za specifične ciljeve. Stopa upisa, Stopa napuštanja Stopa završetka (raščlanjeno po polu, regionu, etničkoj pripadnosti, invaliditetu)	Neto stopa upisa Neto stopa pohađanja Stopa završetka Indeks rodnoeg pariteta	Generalna politika ne sadrži eksplicitno formulisane indikatore. Oni se mogu utvrditi iz same formulacije cilja generalne politike. Politika integracije Roma eksplicitno predviđa indikatore.
Polazna vrijednost i	Stopa upisa: 95% ili 97%. Stopa pohađanja: 98% (stopa napuštanja među upisanimima je 2%). Stopa završetka: 95% (za one koji su pohađali završnu godinu školovanja).	Stopa upisa: 78% ili 69,1%. Stopa pohađanja: 85%. Stopa završetka: 64%.	I generalna i politika integracije Roma daju određene ali različite polazne podatke za indikatore, kako o opštoj, tako i o romskoj populaciji. Preporučuje se da se polazne vrijednosti sinhronizuju i da se koriste isti izvori, metodologije i godine.

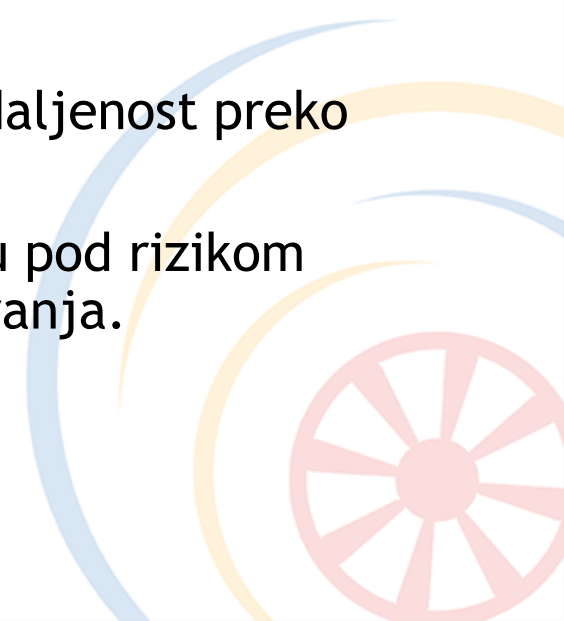
Praktičan primjer - aktivnosti

Budžetski program

1. Izraditi lokalne akcione planove za obrazovanje.
2. Izgraditi 5 novih škola.
3. Uključiti romsku djecu u vannastavne aktivnosti.
4. Revidirati nastavni plani program za osnovne škole.
5. Razviti mehanizam za odabir izbornih predmeta od strane učenika.
6. Analizirati udžbenike da bi se ustanovili nedostaci u postojećim udžbenicima u pogledu rodne ravnopravnosti, multikulturalnosti, poštovanja različitosti i demokratskih vrijednosti.
7. Primijeniti model za identifikaciju pojedinacasa obavezom završetka školovanja.

Politika integracije Roma

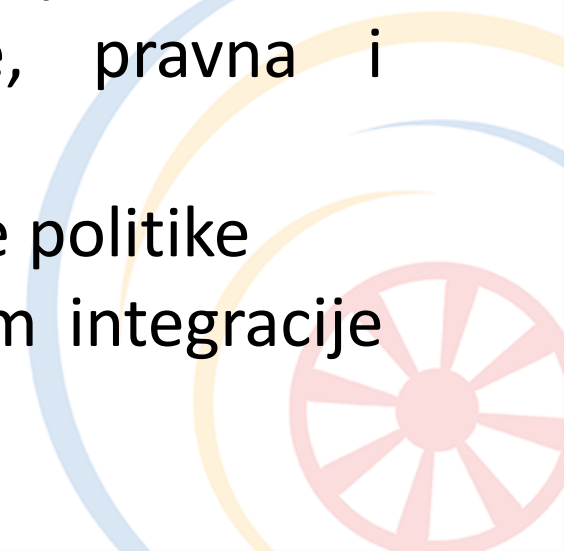
- Angažovanje pedagoških asistenata.
- Pravna i administrativna podrška upisu.
- Obuka nastavnika o inkluziji.
- Radionice za romske djevojčice o prelazu iz četvrtog u peti razred.
- Prevoz djece u školu (za udaljenost preko 3kilometra).
- Identifikovati romsku djecu pod rizikom od ranog napuštanja školovanja.

Analiza

1. Poređene aktivnosti predviđene budžetskim programom i politikom integracije Roma donekle se poklapaju.
2. Poređene aktivnosti predviđene budžetskim programom i politikom integracije Roma donekle se poklapaju.. Na sličan način, sadrži druge aktivnosti koje bi mogle biti od značaja za politiku integracije Roma.
3. politika integracije Roma sadrži više mjera koje nijesu predviđene budžetskim programom, kao što je prevoz djece, pravna i administrativna podrška upisu, obuka nastavnika, itd.
4. Preporuka iz ove analize je da se sinhronizuju mjere iz obe politike
5. u budžetski program uvrstiti mjere predviđene politikom integracije Roma.

	Budžetski program	Politika integracije Roma	Analiza u drugom koraku
Ciljna vrijednost	Stopa upisa: 99%. Stopa napuštanja: 5%. Stopa završetka: 93%.	Ciljne vrijednost nijesu uvrštene u politiku integracije Roma.	Ni generalna ni politika integracije Roma eksplicitno ne definišu ciljne vrijednosti. Međutim, ciljne vrijednost za cjelokupno stanovništvo uvrštene su u generalnu politiku kao dio njenog specifičnog cilja. Politika integracije Roma, u ovom slučaju, ne sadrži nikakve ciljne vrijednost. Preporuka iz analize je da se postave ciljne vrijednosti za romsko stanovništvo i da se u okviru obje politike sinhronizuju ciljne vrijednost za ukupno i za romsko stanovništvo.
Aktivnosti	1. Izraditi lokalne akcione planove za obrazovanje. 2. zgraditi 5 novih škola. 3. Uključiti romsku djecu u vannastavne aktivnosti. 4. Revidirati nastavni plani program za osnovne škole. 5. Razviti mehanizam za odabir izbornih predmeta od strane učenika. 6. Analizirati udžbenike da bi se ustanovili nedostaci u postojećim udžbenicima u pogledu rodne ravnopravnosti, multikulturalnosti, poštovanja različitosti i demokratskih vrijednosti. 7. Primijeniti model za identifikaciju pojedinaca sa obavezom završetka školovanja.	1. Angažovanje pedagoških asistenata. 2. Pravna i administrativna podrška upisu. 3. Obuka nastavnika o inkluziji. 4. Radionice za romske djevojčice o prelazu iz četvrtog u peti razred. 5. Prevoz djece u školu (za udaljenost preko 3 kilometra). 6. Identifikovati romsku djecu pod rizikom od ranog napuštanja školovanja.	Poređene aktivnosti predviđene budžetskim programom i politikom integracije Roma donekle se poklapaju. Generalna politika, na primjer, predviđa primjenu modela za identifikaciju pojedinaca čija je obaveza da završe školovanje, što može da se poklapa sa identifikacijom romske djece pod rizikom od preranog napuštanja školovanja; obuhvata i uključivanje djece u vannastavne aktivnosti (što nije predviđeno politikom integracije Roma, ali jeste relevantno za realizaciju njenih ciljeva). Na sličan način, sadrži druge aktivnosti koje bi mogle biti od značaja za politiku integracije Roma. S druge strane, politika integracije Roma sadrži više mjera koje nijesu predviđene budžetskim programom, kao što je prevoz djece, pravna i administrativna podrška upisu, obuka nastavnika, itd. Preporuka iz ove analize je da se sinhronizuju mjere iz obe politike i, naročito, da se u budžetski program uvrste mjere predviđene politikom integracije Roma.

Crna Gora

- Akcioni plan je zapravo budžetski program
- Akcioni plan se priprema na osnovu ciljeva iz strategije
- Ipak postoje odstupanja izmedju akcionog plana I strategije

Praktičan primjer - specifični cilj

Akcioni plan

- 2.5.5: Program opismenjavanja i osnovnog obrazovanja odraslih pripadnika Roma i Egipćana

STRATEGIJA ZA SOCIJALNU INKLUZIJU ROMA I EGIPĆANA U CRNOJ GORI 2016 - 2020

- Ovih mjera nema u strategiji

Praktičan primjer - specifični cilj

Cilj 2.5 Podizanje svijesti o značaju obrazovanja

Poseban segment Strategije posvijećen je podizanju svijesti o značaju obrazovanja pripadnika romske i egipćanske populacije. Kampanje su prevashodno usmjerene na roditelje, a sprovođenje istih, u saradnji sa nadležnim institucijama, dominantno treba da realizuju romske i egipćanske NVO.

Ovaj cilj biće ostvaren primjenom sledećih instrumenata i mjera:

- **Instrument/mjera 2.5.1:** Kampanja za upis u vrtić
- **Instrument/mjera 2.5.2:** Kampanja za upis u osnovnu školu
- **Instrument/mjera 2.5.3:** Kampanja za upis u srednju školu

Tabela 2.5 Podizanje svijesti o značaju obrazovanja: pregled instrumenata i mjera

Instrument/ Mjera	Nosilac	Partneri	Aktivnosti	Vremenski okvir	Monitoring
2.5.1 Kampanja za upis u vrtić	Romski savjet, NVO	Obrazovne ustanove, Međunarodn e organizacije	Priprema	Kontinuiran o Početak svake školske godine?	Izveštaj o realizovanoj kampanji
			Organizacij a		
			Kampanja		
2.5.2 Kampanja za upis u osnovnu školu	Romski savjet, NVO	Obrazovne ustanove, Međunarodn e organizacije	Priprema	Kontinuiran o Početak svake školske godine?	Izveštaj o realizovanoj kampanji
			Organizacij a		
			Kampanja		
2.5.3 Kampanja za upis u srednju školu	Romski savjet, NVO	Obrazovne ustanove, Međunarodn e organizacije	Priprema	Kontinuiran o Početak svake školske godine?	Izveštaj o realizovanoj kampanji
			Organizacij a		
			Kampanja		

Praktičan primjer - polazna vrijednost

Akcioni plan

- Broj polaznika/ca uključenih u program 80 pripadnika/ca Roma i Egipćana;

STRATEGIJA ZA SOCIJALNU INKLUZIJU ROMA I EGIPĆANA U CRNOJ GORI 2016 - 2020

- Ovih mjera nema u strategiji

Potrebno je inovirati Strategiju.

Praktičan primjer - ciljana vrijednost

Akcioni plan

STRATEGIJA ZA SOCIJALNU INKLUZIJU ROMA
I EGIPĆANA U CRNOJ GORI 2016 - 2020

- Nema precizno definisno broj polaznika koji su završili program opismenjavanja
- Ovih mjera nema u strategiji

Potrebno je precizirati broj polaznika.
Potrebno je inovirati Strategiju.

Praktičan primjer - aktivnosti

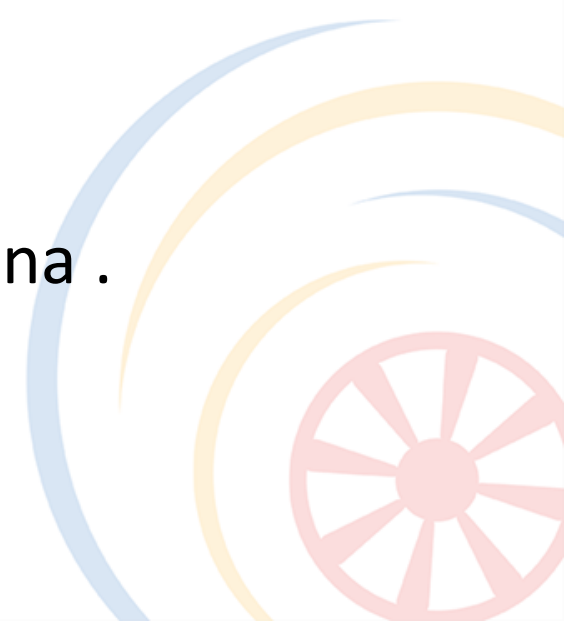
Akcioni plan

- Realizacija programa opismenjavanja i osnovnog obrazovanja odraslih

STRATEGIJA ZA SOCIJALNU INKLUZIJU ROMA I EGIPĆANA U CRNOJ GORI 2016 - 2020

1. Nema aktivnosti

Potrebno je dodatno razraditi plan aktivnosti sa eksplicitnim programima za populaciju Roma i Egipćana .
Potrebno je inovirati Strategiju.

Konkretne preporuke za buduće odgovorno budžetiranje

1. Preporuke koje se dobiju analizom hijerarhije ciljeva, indikatora (i njihovih vrijednosti) i aktivnosti treba da budu što konkretnije.
2. Konkretne preporuke treba da precizno razrade kako se politike mogu sinhronizovati, uključujući konkretan prijedlog formulacija politika, formulacija indikatora sa pripadajućim definicijama, prijedloge konkretnih izvora informacija,
3. Preporuke se takođe mogu odnositi na sugestije za izmjene budžetskog programa, politike integracije Roma, ili oboje.

Drugi korak je važan dio ukupnog odgovornog budžetiranja

1. Može do zaključaka o potrebi da se revidiraju ciljevi i indikatori ili aktivnosti bilo koje politike (nedovoljno ambiciozni ili da li su indikatori relevantni za mjerenje rezultata)
2. da li su uvedeni sistemi za izradu podataka sa mogućnošću njihovog razdvajanja po polu i etničkoj pripadnosti,
3. drugi korak pomaže da se utvrde strateške ulazne tačke i donosioci odluka koje treba informisati o mogućnostima unaprjeđenja.
4. koje informacije nedostaju i eventualno obezbjeđenje posrednih informacija umjesto nedostajućih.
5. Prikupljanje informacija treba raditi u tijesnoj saradnji sa zvaničnicima i funkcionerima odgovornim za budžetski program koji se analizira.

Drugi korak proizvodi važne informacije za donosioce odluka

1. možda neće biti moguće da se izvede uspješno uparivanje podataka
2. korak broj 2 će jasno ukazati na nekompatibilnosti i na potrebu za daljim raščlanjivanjem i sinhronizacijom politike i budžeta.

Kvantifikovana analiza

1. posljednji zadatak drugog koraka je kvantitativna analiza koja može da ima finansijske implikacije.
2. Kvantitativna analiza daje informacije potrebne za formulisanje kvantitativnih prijedloga u odnosu na budžet I predstavlja most prema trećem i centralnom koraku u budžetiranju odgovornom prema Romima kojim se analizira stvarna raspodjela budžeta.
3. Informacije o kvantitativnom doprinosu politike integracije Roma ciljevima i naročito uticaju budžetskog programa, treba koristiti za formiranje sudova i donošenje odluka u vezi sa stvarnim budžetom.

Kvantifikovana analiza - primjer

	Budžetski program	Politika integracije Roma
Cilj	Povećati upis djece u osnovno obrazovanje.	Povećati upis romske djece u osnovno obrazovanje.
Indikator	Stopa upisa	Stopa upisa
Polazna vrijednost	95%	78%
Ciljna vrijednost	98%	90%
Apsolutne vrijednosti	<p>Sva djeca: 350.000</p> <p>95% upisano: 332.500</p> <p>98% ciljano: 343.000</p> <p>Razlika: 10.500</p>	<p>Romska djeca: 7.500</p> <p>78% upisano: 5.850</p> <p>90% ciljano: 6.750</p> <p>Razlika: 900</p>